

**DINIY EKSTREMIZM VA TERRORIZM BARQARORLIK VA IJTIMOY XAVFSIZLIKKA
TAHDID OMILI**

Nasriddinova Sevara Olimjon qizi

*Denov tadbirkorlik va pedagogika instituti Pedagogika fakulteti Boshlanʻich ta'lim
yönalishi 3-bosqich 4BT-20 guruh talabasi*

Boymatova Munisa Shokir qizi

*Denov tadbirkorlik va pedagogika instituti Pedagogika fakulteti Boshlanʻich ta'lim
yönalishi 3-bosqich 4BT-20 guruh*

Djamolova Shahnoza Srojiddinova

*Denov tadbirkorlik va pedagogika instituti Pedagogika fakulteti Boshlanʻich ta'lim
yönalishi 3-bosqich 4BT-20 guruh talabasi*

Turdiyeva Risolat Baxromjon qizi

*Denov tadbirkorlik va pedagogika instituti Pedagogika fakulteti Boshlanʻich ta'lim
yönalishi 3-bosqich 4BT-20 guruh talabasi*

Murodulloyeva Zaytuna Abdulloyevna

*Denov tadbirkorlik va pedagogika instituti Pedagogika fakulteti Boshlanʻich ta'lim
yönalishi 3-bosqich 4BT-20 guruh talabasi*

Sattorova Shohsanam Muzaffar qizi

*Denov tadbirkorlik va pedagogika instituti Pedagogika fakulteti Boshlanʻich ta'lim
yönalishi 3-bosqich 4BT-20 guruh talabasi*

Annotatsiya: *Terrorizmning tinchlik va taraqqiyotga, millatlararo munosabatlar va diniy bag'rikenglikka tahdidi. Ekstremizm va terrorizmga qarshi kurash.*

Kalit so'zlar: diniy ekstremizm, terrorism, mafkuraviy tahdid, xalqaro terrorism.

Diniy ekstrimizm va terrorism o'zi nima? Bu savolga hamma har xil javob beradi. Chunki hammaning o'z dunyoqarashi, ongi, fikrlash doirasi har xil bo'ladi. Men bu ikki so'zni eshitganimda ko'z oldimga islom dinini niqob qilib, dinimizga zid bo'lgan g'oyalari bilan qabih niyatlarini musulmonlar orqali amalga oshiruvchi kimsalar keladi. Yana bilib-bilmasdan bu yo'lga kirib qolganlardan foydalanib, ularni hech kimni tan olmaydigan, faqat ularning g'oya va mafkuralariga bo'ysunadigan, hatto o'z ota-onasidan voz kechtiruvchi manqurt qilib tayyorlaydigan kishilar yoki kishilar jamoasini tushunish mumkin.

Fan nuqtayi nazaridan ekstremizm va terrorism so'zlariga ta'rif beradigan bo'lsak, ekstremizm (lotincha extremus-o'ta) - ijtimoiy-siyosiy xarakterdagi muammolarni hal etishda o'ta keskin chora-tadbirlarni, fikr-qarashlarni yoqlovchi nazariya va amaliyotdir. Ekstremizm tushunchasi muayyan sharoitda, biron-bir g'oya yoki tamoyilga qat'iy ishonch va uni mutlaqlashtirish asosida shakllangan qoida va tartiblarni, boshqa sharoit, holat, vaziyatni hisobga olmagan holda, ko'r-ko'rona qo'llashga urinishdir. Diniy ekstremizm esa

bu har qanday dinning teskari uslubda namoyon etilishi, boshqa din yoki mazhab vakillariga nisbatan murosasizlik, noto'g'ri talqin etilgan diniy aqidalardan siyosiy qurol sifatida dunyoviy davlat va konstitutsiyaviy tuzumga qarshi qo'llash, diniy nizo va qarama-qarshiliklar keltirib chiqarish orqali davlat suvereniteti va hududiy daxlsizligini buzish yoki davlat hokimiyatini kuch bilan egallash yoxud mavjud tuzumni zo'rlik bilan o'zgartirishdir. "Terrorizm" atamasi esa (lotincha. terror – qo'rquv, dahshat) – ma'lum yovuz maqsadlar yo'lida, kuch ishlatib, odamlarni jismoniy yo'q qilishdan iborat bo'lgan g'oyaga asoslangan zo'ravonlik usuli. Terrorizm – terror bilan amalga oshiriladigan siyosiy harakat bo'lib, bir necha asrlar oldin shakllangan, geografik jihatdan barcha mintaqa va mamlakatlarda uchrashi mumkin bo'lgan murakkab hodisa hisoblanadi. U xalqaro munosabatlarni chigallashtirish, suverenitet va hududiy yaxlitlikni buzish, davlatlarning xavfsizligiga rahna solish, urush va qurolli to'qnashuvlar keltirib chiqarish, ijtimoiy-siyosiy vaziyatni beqarorlashtirish, aholini qo'rqitish yoki qasos olish maqsadida jismoniy yoki yuridik shaxslarni biror bir faoliyatini amalga oshirishga yoki amalga oshirishdan tiyilishga majburlash uchun qilmish ko'rinishida yoki uni amalga oshirish bilan qo'rqitish tarzida oshkora sodir etiladigan, shaxsga yoki mulkka xavf tug'diradigan harakatdir. "Xalqaro terrorizm" tushunchasi esa davlatlar, xalqaro tashkilotlar, siyosiy partiya va harakatlarni beqarorlashtirishga qaratilgan siyosiy qo'poruvchilik faoliyatini ifodalaydi. U og'ir jinoyatlardan bo'lib, uzoq davom etgan jarayonlarning hosilasi hisoblanadi. Umuman olganda terrorizm siyosiy, mafkuraviy va shaxsiy jinoiy maqsadlarda aholini qo'rqitish hamda davlat, hokimiyat va boshqaruv organlariga ruhiy tazyiq o'tkazishga qaratilgan zo'ravonliklar sodir etishda u yoki bu dinni, mazhabni o'ziga niqob qilib oladi. Qo'rqitish va dahshatga solish orqali o'z hukmini o'tkazishga urinish terrorchilikka xosdir. U iqtisodiy, siyosiy, diniy, g'oyaviy, irqiy, milliy, gruppaviy, individual shakllarda namoyon bo'lishi mumkin. Ta'qib, zo'ravonlik, qo'poruvchilik va qotillik terrorchilikning har qanday ko'rinishi uchun umumiy xususiyat bo'lib, gumanizm, demokratiya, adolat tamoyillariga ziddir. Shuning uchun terrorizm qanday "bayroq" ostida amalga oshirilmasin, mohiyatan insoniyatga, taraqqiyotga, ezgulikka qarshi jinoyatdir. Iqtisodiy manfaatlarni ko'zlovchi va moddiy boyliklarni o'zlashtirishni maqsad qilib olgan terrorchilik keng tarqalgan. Unda raqiblarini yoki ularning yaqinlarini jismoniy yo'qotish, o'g'irlab ketish, zo'ravonlik, tajovuz bilan qo'rqitib, o'z hukmini o'tkazishga urinish, boyliklarini o'zlashtirib olish yo'llaridan foydalaniladi. Keyingi yillarda intellektual va ommaviy axborot sohalarida terrorchilik elementlaridan foydalanilmoqda. Muayyan mafkuraviy poligonlarning muttasil tarqatayotgan axborotlaridagi yovuz va zararli g'oyalar oqimi, teleekranlar orqali doimiy namoyish etiladigan jangari filmlar, bolalarga mo'ljallangan, buzg'unchi g'oyalar asosida ishlangan o'yinlar, kompyuter tarmoqlari dasturlarini ishdan chiqaradigan "viruslar"ni tarqatish bunga misol bo'la oladi. Shu o'rinda Birinchi Prezidentimiz I.A.Karimovning "Bugungi zamonda mafkura poligonlari yadro poligonlaridan ham ko'proq kuchga ega" – degan so'zlari yodimga tushdi. Darhaqiqat, bu masalaning kishini doimo ogoh bo'lishga undovchi tomoni shundaki, agar harbiy, iqtisodiy, siyosiy tazyiq bo'lsa, buni sezish,

ko'rish, oldini olish mumkin, ammo mafkuraviy tazyiqni, uning ta'siri va oqibatlarini tezda ilg'ab yetish nihoyatda qiyin. O'zlarining yovuz niyatlariga erishish uchun hokimiyatni qo'lga kiritishni ko'zlovchi kuchlarning zo'ravonligi va qo'poruvchiligi siyosiy terrorga misol bo'ladi. Siyosiy terrorism nafaqat jinoyatchi guruhlar, hatto ba'zi reaksion agressiv ruhdagi rasmiy siyosiy doiralar va kuchlar tomonidan uyushtirilishi va qo'llanishi ham mumkin.

Ekstremizm mazmuniga ko'ra - diniy va dunyoviy, namoyon bo'lishiga ko'ra-hududiy, mintaqaviy, xalqaro shakllarga bo'linadi. Ekstremistik qarashlar juda chuqur ildizlarga ega bo'lib, hech qachon chegara bilmagan, din, millat, hududni tan olmagan. Dunyoviy ekstremizmning siyosiy, iqtisodiy, mafkuraviy ko'rinishlari mavjud bo'lgani holda, diniy ekstremizm barcha dinlar doirasida rivojlangan. Diniy ekstremistik ruhdagi qarashlarni katoliklar, protestantlar, provoslavlar orasida ham uchratish mumkin. Bunday holat sobiq sho'rolardan qolgan makonda ham kuzatildi.

Diniy ekstremizm islom olamida ham keng tarqalgan. Diniy ekstremistlar qayerda faoliyat ko'rsatmasin, asosiy maqsadi islom davlatini barpo qilish bo'lib, bu maqsadga o'zaro nizolar, ixtiloflar, qurolli to'qnashuvlar orqali, ya'ni qon to'kish va zo'rlik bilan erishishni ko'zlaydilar.

Bu esa, mustaqillikka ham, jamiyat taraqqiyotiga ham katta g'ov bo'ladi. Ekstremistik guruhlarining yagona maqsadi hokimiyatni qo'lga olish bo'lib, bu yo'lda ular eng jirkanch usullardan foydalanadilar. Terror – lotin tilidan olingan bo'lib, qo'rquv, dahshat degan ma'noni anglatadi. Terrorism – aholini qo'rqitish hamda davlat hokimiyati va boshqaruv organlariga tazyiq o'tkazish orqali jinoiy, siyosiy, mafkuraviy va shaxsiy maqsadlarni ko'zlash jarayonidir.

Terrorizm olamida 3 ta asosiy ko'rinish bor:

1. Terrorchilik harakatlarining jangarilik yo'li (qurol ishlatish yo'li).
2. Jinoiy yo'li.
3. Ijtimoiy-siyosiy yo'llar bilan amalga oshirishdir.

Terrorchi va diniy ekstremistik guruhlardan tashkil topgan mazkur jinoiy tashkilot o'z g'oyalariga ergashmagan insonlarni ommaviy ravishda o'ldirib, aholi punktlarida hamda jamoat joylarida jangarilar tomonidan o'z joniga qasd qilish yo'li bilan o'zini portlatib, tinchlik va xavfsizlikka, insonlarning hayoti va sog'lig'iga qarshi o'ta og'ir jinoyatlarni sodir etmoqdalar.

Terrorizm xavfsizlikka va ijtimoiy–siyosiy barqarorlikka doim tahdid soladi. Unga qarshi kurash olib borishda siyosiy, iqtisodiy, huquqiy, mafkuraviy va qolaversa maxsus chora-tadbirlar ko'rilishi lozim. Bu kurashning muhim elementi – bu terrorismning oldini olishga qaratilgan harakatlardir. Bu masala mamlakatimiz uchun ham katta ahamiyat kasb etadi. Terrorchilik harakatlari, ya'ni odamlarni garovga olish, davlat va jamoat arboblari, diniy yoki boshqa guruhlar hamda xorijiy davlatlar va tashkilotlar vakillarining hayotiga tahdid solish, yirik obyektlarni egallab olish, portlatish, odamlarning sog'lig'iga, hayoti va mulkiga tahdid solish kabi harakatlar mamlakat tinchligiga putur yetkazadi.

Xulosa qilib aytadigan bo'lsak, ekstremizm va terrorism insoniyat bilan birga XXI asrga kirib kelgan eng xavfli ijtimoiy illatlardan biriga aylandi. Ekstremizm bag'rikenglik, rang-baranglik va hamfikrlilikni rad etishi bilan mamlakat taraqqiyoti va fuqarolararo hamjihatlikka rahna soladi. O'zbekiston ekstremizm va terrorism tahdidlari va zararlarini boshidan kechirgan mamlakat hisoblanadi. Yurtimizda ushbu illatlarga qarshi kurashish, uning sabablarini oldini olish bo'yicha jahon hamjamiyatiga namuna bo'la oladigan darajada o'ziga xos tajriba shakllangan. mintaq va umuman dunyodagi vaziyatning murakkabligiga qaramay, mamlakatimizning yangi islohotlar va rivojlanish davrida Prezident Shavkat Mirziyoyev rahnamoligida amalga oshirib kelinayotgan oqilona ichki va tashqi siyosat hamda xalqimizning kuchli irodasi, mehnatsevarligi, bag'rikengligi va ma'rifatparvarligi tufayli mamlakatimizda tinchlik va barqarorlik ta'minlanib kelinmoqda. Shunday ekan, yurtimizda hukm surayotgan tinch va osuda hayotni asrash, uning mustaqilligi va barqarorligiga munosib hissamizni qo'shish – har birimizning, shu aziz Vatanda yashayotgan turli millat va din vakillarining eng asosiy vazifalaridan bo'lmog'i lozim.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. Abdusamedov A.E. Dinlar tarixi. - Toshkent: O'zMU, 2004. -208 b.
2. Ochildiyev A. va boshqalar. Dinshunoslik asoslari (o'quv qo'llanma). - Toshkent: "Toshkent islom universiteti" nashriyot matbaa birlashmasi, 2013.
3. Xasanov A. va boshqalar. Islom tarixi (Darslik). - Toshkent: Toshkent islom universiteti matbaa-nashriyot birlashmasi, 2008.
4. Mo'minov A. va boshqalar. Dinshunoslik. - Toshkent: "Mehnat" 2004.
5. Yo'ldoshxo'jayev X., Rahimjonov D., Komilov M. Dinshunoslik. - Toshkent: ToshDShI nashriyoti, 2000.